

Het toetsen van de toekomst

Toetsen om van te leren, niet om mee te beoordelen. Dat is het idee achter de **diagnostische tussentijdse toets** in het laatste jaar van de onderbouw. Krap 300 middelbare scholen experimenteren er mee.

Beter gemotiveerde leerlingen. Leerlingen die gaan nadenken over hoe ze leren. De pilot met de diagnostische tussentijdse toets (DTT) is nog maar net begonnen; de eerste afname van deze adaptieve toets vindt volgende maand (februari) plaats. Toch zijn de eerste effecten van de pilot nu al merkbaar, zegt Jeroen Spek, directeur van middelbare school Calvijn in Hardinxveld-Giessendam.

De betrokken docenten Engels, Nederlands en wiskunde worden momenteel getraind in het formatief toetsen – toetsen waarbij het niet om het cijfer gaat, maar waarvan de resultaten worden gebruikt om meer maatwerk te leveren – en oefenen er al mee in de klas. De toetsvormen zijn erop gericht van elke leerling de sterke en zwakke kanten in kaart te brengen, waar vervolgens met speciaal ontwikkeld lesmateriaal aan verder gewerkt wordt. Spek: ‘Dankzij deze aanpak krijgen leerlingen meer inzicht in hun eigen leerproces. Dat werkt uiteindelijk motivatie verhogend. Leerlingen geven

zelf aan dat ze op deze manier meer leren.’ Dat begint op te vallen op school. Er melden zich nu al docenten van andere vakken die ook zo willen werken.

Professionele leergemeenschappen

In het kader van de drie jaar durende pilot, georganiseerd door het College voor Toetsen en Examens, helpen zo’n 280 scholen mee de toets te ontwikkelen door opgaven te testen. Calvijn, een christelijke school voor vmbo, havo en vwo-onderwijs, is één

Lees ook het kritische artikel over de pilot dtt op didactiefonline.nl

Niet bij cijfers alleen

Bas Trimbos, projectleider bij SLO, wil docenten graag op weg helpen om meer leerwinst uit toetsen te halen. Trimbos, die zelf als docent Engels en Frans twaalf jaar voor de klas heeft gestaan, geeft een eenvoudig voorbeeld. ‘Vroeger liet ik mijn leerlingen weleens een klachtenbrief schrijven, die ze met commentaar en een cijfer terugkregen. Nu zou ik de brieven per groepjes van vier teruggeven, samen met vier aparte vellen commentaar. Vervolgens laat ik ze uitzoeken welk commentaar bij welke brief hoort.’

van hen. Dat is geen toeval, met een directeur die een groot voorstander is van formatief toetsen: 'Toen ik van deze pilot hoorde, wist ik meteen: Hier moeten we bij zijn.' Calvijn is ook één van de zeven scholen die binnen de pilot deelneemt aan een speciaal begeleidingstraject, opgezet door SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. Scholen laten zien hoe je de DTT-uitslag kunt benutten om leerlingen zo goed mogelijk verder te helpen, dat is de inzet van dit traject. Dat gebeurt via professionele leergemeenschappen, met om de maand docentbijeenkomsten waar werkvormen en interventies worden ontwikkeld. Met naar schatting 160 resterende scholen wordt begin 2016 een lichter traject opgestart, bestaande uit diverse informatiebijeenkomsten over formatief toetsen en onder meer adviseurs die drie dagen lang op locatie laten zien wat voor mogelijkheden de DTT biedt. Het begeleidingsproject van SLO moet in 2017 leiden tot een set handreikingen voor docenten die met de DTT gaan werken. Want dat is de essentie van deze toets: het gaat niet om het resultaat zelf, maar om wat daar vervolgens mee gebeurt. 'Dáár willen we de docenten handvatten voor geven,' zegt projectleider Bas Trimbos van SLO (zie voorbeeld in kader). Blijkt uit de DTT bijvoorbeeld dat een leerling moeite heeft

met het schrijven van samenhangende teksten, dan kan hij daar extra opdrachten voor krijgen.

Feedback

Feedback geven om mee verder te leren, daar draait formatief toetsen in de kern om. In die visie bestaat effectieve feedback uit drie elementen: *feed-up* (het verhelderen van de leerdoelen en succescriteria), *feedback* (meten hoe ver de leerling gevorderd is) en *feed-forward* (wat de leerling nog moet doen om leerdoelen en succescriteria te bereiken). Veel docenten, zegt

Trimbos, zijn vooral met het meten uit die tweede stap bezig. Dat kan anders. Terug naar de oude jaren zeventig gedachte van een rapport zonder cijfers? Dat is niet de bedoeling. 'Als meet- en selectie-instrument heeft cijfers geven absoluut zin. Maar we willen scholen wel laten nadenken over hun toetsbeleid. Ik spreek weleens docenten die elk trimester geacht worden tien cijfers aan te leveren, dus tien toetsmomenten met een beoordeling. Op zo'n manier wordt toetsen een automatisme, dat is niet gezond.' Recent onderzoek wijst uit dat leerlingen meer leren van een toets die hen aan het denken zet dan van een los cijfer. Trimbos verwijst onder andere naar *Embedded Formative Assessment* van de Londense emeritus-hoogleraar Dylan Wiliam, dat in 2013 in het Nederlands verscheen onder de titel *Cijfers geven werkt niet* (verkrijgbaar op de website van Didactief). Door met een diagnostische toets eerst verbeterpunten in kaart te brengen en daaraan te werken, zal een leerling vervolgens beter scoren bij de reguliere toetsen. Dus minder cijfers geven leidt tot hogere cijfers. 'Dat klinkt paradoxaal, maar zo is het. Stel het cijfermoment uit, dan is de leerwinst groter'.

Wel of niet verplicht?

Het begeleidingsproject is nu ruim een half jaar onderweg. Over de inhoudelijke kant krijgt Trimbos positieve respons, maar sommige docenten klagen wel over werkdruk. 'Zij vragen terecht wat er van hun bordje afgaat, nu ze dit erbij hebben gekregen.' Het is soms beter geregeld op scholen waar niet teamleiders, maar de directeur de kar van de pilot trekt. Zoals op Calvijn, waar docenten onder andere taakuren krijgen toegekend voor de tijd die ze kwijt zijn aan het SLO-traject. Het oorspronkelijke plan was om de DTT verplicht op alle scholen in te voeren. In 2014, het jaar dat de toetsbrief van staatssecretaris Sander Dekker uitkwam, is ervoor gekozen om eerst een pilot te doen. Wat nu als die een succes blijkt te zijn? Wordt DTT dan alsnog verplichte kost? Spek twijfelt. Volgens hem is het goed dat scholen eerst kennismaken met het gedachtegoed achter formatief toetsen en dat ze leren hoe ze de DTT goed kunnen inzetten. Hij twijfelt er niet aan dat de DTT zich op termijn als een olievlek zal uitbreiden. 'We willen allemaal maatwerk leveren. Daar is deze toets een heel handig middel voor'. ■

Leerlingen leren
meer van toets die
aanzet tot denken
dan van cijfer

Kijk voor meer informatie op www.pilotdtt.nl